

Egyetem

VII. évfolyam 1. szám

2005. január

A SZEGEDI FELSOÓKTATÁS INFORMÁCIÓS HÁTTÉRMAGAZINJA

„Az akarat nélküli ember”

Csillik László életét – elmondása szerint – a véletlenek vezérelték. Nem akart pedagógus lenni, később mégis Kiváló Tanár kitüntetéssel tisztelték meg. Nyugdíjas éveit is számítva a Szegedi Tanárképző Főiskola alkalmazottjaként immár 53 esztendeje áll a tanárképzés szolgálatában. Nem akart gyakorlóiskolai szakvezető tanár lenni, mégis 34 évig gyakorlatvezetőként segítette a jövő tanárai felkészülését a tanári pályára. Nem akart a gyakorlóiskola igazgatója lenni, kényszerű okokból mégis el kellett vállalnia az igazgatást, ami három évi kényszerű elmentést jelentett számára. Végül 13 évig igazgatóhelyettesként (ugyanakkor szakvezetőként is) működött tovább, majd 1986-tól a mai napig nyugdíjasként a főiskola irattárosa.

Ezt a pályát akarat nélkül úgy vitte végig, hogy ő ezekre a pozíciókra soha nem pályázott, minden esetben mások, felettesek kérték fel. Ezért nevezi magát „akarat nélküli embernek”. Tehát soha nem tervezett, az élet viszont mindig jó irányba vitte sorsát: az iskola lett az élete. Így eddigi élete idejének 65 százalékát a szegedi főiskola szolgálatában töltötte el.

– Mégis, hogy érti azt, hogy Ön akarat nélküli ember?

– Valahogy úgy, ahogyan Márai Sándor, aki fiatal korában sokat csavargott különböző országokban, és amikor hazatért, megírta a Mint a hal vagy a néger című versét, amelyből néhány sort szeretnék kiemelni:

„Egyszer decemberben megálltam Pesten
Az Emke előtt és szédelve álltam
S gondolta: ez is a hazám itt.
(Ahogy forradást tapogat az ember
Homlokán s mondja: ez is én vagyok,
Vagy mint a néger Londont nézheti,
Ahol véletlenül megszületett)...

... és Luxorban elsápadtam
Egy sötét téren, mert magyar szavakkal
Szóltott egy arab, s néha gorombán
Fedeltem franciáknak s kiabáltam,
Hogy én magyar vagyok, mifene más?”

Lehetséges, hogy minden élőlény sorsa ilyen véletlenül múlik, véletlenül négerként születik Londonban, vagy halaként a nápolyi halaskosárban, vagy véletlenül magyarnak Rákóczi falván, mint én, 1925. augusztus 19-én, amiről nem tehetek, és belső zokogás fog el, ha kimondom Radnóti Miklós, Szerb Antal, vagy Sárközi György nevét. És bocsásson meg, de erre, az életem első, és remélem utolsó interjújára is valaki más, egy aranyos főiskolai hallgató kért meg a maga személyében, és akarat nélküli emberként ennek a megítéző felkérésnek sem tudtam ellenállni, pedig irtózom minden nyilvános közéleti szerepléstől.

– Nagyon ritka manapság, hogy valaki ennyi ideig kitart egy intézmény mellett, mint Ön. Ez azért is különös, mert egyáltalán nem készült tanárnak, nem akart pedagógus lenni.

– Akaratom ellenére lettem az. A családom tiszta pedagógus társaság: nagymamám óvónő, nagyapám igazgató-tanító, édesanyám óvónő, édesapám tanító volt. Meg sem kérdezték, mi akarok lenni. Egyszerűen beírtak a Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképző Intézetbe. Ezzel az egész sorsom meg volt határozva.

– Ön inkább költő vagy író szeretett volna lenni.

–Hát igen, az szerettem volna lenni.

– Önéletrajzi trászainak nyelvezetén érezhető, hogy közel áll Önhöz az irodalmi nyelv.

– 1952-ben Végh Joachim barátom által kerültem Szegedre a főiskola Gyakorló Is-

kolájába, a csanádpalotai tanítói állományomból. Joachim akkor két hónapig igazgatóhelyettese volt a főiskolának. Itt kapcsolatba kerültem a Tiszatáj című folyóirattal. Az első házasságomból való apósom, Somfai László tagja volt a Tiszatáj szerkesztőségének. Én akkoriban még verselgettem és novellákat is írogattam. Néhány versikém, meg talán két novellám meg is jelent, de szerencsére hamar észrevettem, hogy ezek dilettáns próbálkozások. Akkor abbahagytam az egészet. Úristen! Hol vagyok én Weöres Sándortól, Pilinszkytól vagy Nagy Lászlóttól, vagy Lator Lácitól? Az hiszem, életemben egyszer ekkor volt becslésre méltó akarakteróm.

– Milyen témák foglalkoztatták, amikor írt?

– Szerelmes voltam, szerelmes verseket fabrikáltam. A prózában egyik novellámnak Dan Barry halála volt a címe. 10-14 éves gyerekkoromban, amikor Sümegen laktunk, 10 filléres ponyvaregényeket olvastunk. Max Brandnak volt egy három kötetes regénye, amelyben Dan Barry volt a főhős, aki a cowboy társadalomban mindig igazságot tett. Ő volt nekünk az eszményképünk. A harmadik kötetben Max Brand úgy fejezte be a regényt, hogy imádott Dan Barrynk meghal. Mi akkor kitéptük azt az utolsó két oldalt, és újraírtuk a befejezést a happy end értelmében. Tehát én kisdíák koromban az akkori ponyvaregényeken nevelkedtem. Ugyanakkor a sümegi gimnázium könyvtárában rábukkantam a ponyvaregényekre emlékeztető két kiadványra, a Rómeó és Júliára és az Othellora. Akkor értettem meg, mi az óriási különbség Max Brand és Shakespeare ponyvája között. Akkor jöttek a nagyok. Édesanyámnak volt egy 10 kötetes gyönyörű könyvsorozata Száz Magyarok Könyve címmel. Minden kötetben 10 magyar író egy-egy novelláját lehetett olvasni úgy, hogy minden írónak ott volt a fényké-

pe. Többek között Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Krúdy Gyula, Bródy Sándor, Tömörkény István, Herczeg Ferenc, Tersánszky Józsi Jenő, Móricz Zsigmond, Laczkó Géza, Nagy Lajos és a többiek. Ennek köszönhetem, hogy az akkori magyar irodalom legjelentősebb személyiségeivel csaknem bensőséges, közvetlen kapcsolatban voltam, amikor az újszegedi tanítóképzőbe kerültem. Azt a 10 kötetet végigolvastam, és talán tőlük tanultam meg valamit. Csak nem volt olyan elementáris tehetségem, mint például Kosztolányi Dezsőnek. Ezért hagytam abba „Tiszatáji” dilettantizmusomat.

– *Ki került Önhöz legközelebb az irodalomból?*

– Diákkoromban Berzsenyi, Vörösmarty, Arany, Petőfi, Vajda János ment rajtam végig, mint óriási vonulat. Később sokáig Ady Endre bűvöletében éltem, de hamarosan nagyon közel került hozzám Babits, Kosztolányi, a csodálatos Tóth Árpád, Szabó Lőrinc, Weöres Sándor, később Pilinszky költészete. A prózában legnagyobb hatással Márai Sándor volt rám. Már tanítóképzős koromban ismertem őt, nemcsak most hirtelen, amikor már országos divatja van. Csaknem minden prózai mondatának dallama van, mint a versnek. És most jut eszembe, hogy édesanyámnak volt egy csodálatos kötete Madách Imre: Az ember tragédiája című művéből, amelynek illusztrátora Zichy Mihály volt, akinek fölényes rajztudása irodalmi érzékenységgel párosult. Tulajdonképpen majdnem azt mondhatom, hogy már falusi gyermekkoromban láttam Madách remekművét úgy, hogy még nem láttam a Szegedi Szabadtéri Játékok színpadán.

– *Gondolom, az irodalom szeretete segítette Önt a tanításban.*

– Sajátos módon rövid ideig tartott az, amikor én magyar irodalmat is tanítottam a gyakorlóban. Úgy alakult a dolog, hogy a Gyakorló Iskolában töltött éveim nagy részét történelem szakos szakvezetőként folytattam, de sok irodalmi idézettel tudtam érzékeltetni egy-egy történelmi korszak korhűségét.

– *Nem készült tanárnak, és ezzel kapcsolatban az Ön által szerkesztett tanítóképzős emlékkönyvben, amelyben az Ön életrajzi írása is szerepel, úgy fogalmazott Karinthy idézve,*

hogy „lógott a szíren”, és hogy nem volt jó tanuló.

– A képzőben jó ideig rossz tanuló voltam. Tulajdonképpen fűtyültem az egészre. Csak verseket szerettem olvasni, focizni, zongorázni és énekelni. Az utolsó két tanévben döbbsentem rá, hogy végül is ez lesz az életpályám, a pedagógia, és ekkor már az osztály legjobb tanulóinak közé küzdöttem fel magam.

– *Addigra megszerette az egészet?*

– Igen. Addigra megszerettem.

– *Onnantól kezdve már tervezett előre? Hogyan alakult az, hogy végül a főiskola Gyakorló Iskolájának lett szakvezető tanára, majd később igazgatója is?*

– Ha már a tervezésről van szó, tulajdonképpen én nem terveztem semmit sem.

„Nekem az volt a legfőbb célom, hogy a gyerekek életükben legalább egyszer szeressék a történelem tantárgyat és átérezzék, hogy én is szeretem őket. Viszont a történelem az időben elmúlt történet, tehát nem tehetem azt, amit például a fizikus kollégám, aki tanítási órájára beviszi a kísérleti eszközöket. A történelemtanár hogyan vihetné be a múltat, ami már megtörtént?”

Minden olyan véletlenül jött. Visszaemlékezve sokszor úgy tűnik nekem, hogy én voltam az akarat nélküli ember. Engem mindig csak fölkértek. Véletlenül kerültem Csanádpalotára és Nagykirályhegyesre is. Egy barátom révén történt, aki egy véletlen találkozásunkon mondta, menjek, mert ott éppen tanerőre van szükség. Véletlen volt az is, hogy jó barátom, Végh Joachim, aki véletlenül egy-két hónapig a szegedi főiskola igazgatója volt, elhívott Csanádpalotáról, mert a Gyakorló Iskolából egy történelem szakvezető tanárnőt áthelyeztek Budapestre. Így kerültem ide minden tervezés nélkül, hogy még mondtam is: „Te jó ég! Én nagyon szerettem Csanádpalotát! És most menjek Szegedre?” De Joachim addigra már kiküldte az akkori személyügyiist a Makói Járás Oktatási Osztályára anélkül, hogy engem erről értesített volna. A személyügyiis velem

nem is beszélt, csak a járástól hívtak, hogy tegnap ott volt ez az úr, és én át vagyok helyezve a szegedi főiskola Gyakorló Iskolájába. Ez az iskola lett életem fő területe. Az idén 53 éve, hogy én ennek a főiskolának alkalmazásában a tanárképzés szolgálatában állok.

– *Milyen érzés tölti el, amikor visszagondol arra, mikor Ön „kistanárként” első tanítási óráját tartotta, majd arra, hogy évekkel később Ön állt a kistanárok előtt szakvezetőként?*

– Életem első tanítása még az újszegedi tanítóképzőben történt, olyan lámpalázzal, hogy a katedra előtt, ahol órakezdéskor megálltam, az egész órán nem voltam képes elmozdulni. Most már nevetve mondom, hogy teljesen belegyökereztem a pedagógiába. Szakvezetőnek lenni nekem mindig színészi fellépés is volt. Ha bemutató tanításra mentem a tanterembe, és már bent ült a „kistanári” csoport, minden alkalommal valami sajátos érzés fogott el, ami nagyon hasonlított életem első tanításának érzelmi atmoszférájához, nevezhetjük lámpaláznak, vagy valami ilyesminek. De évek múltán, amikor a bemutató órán kimondtam az első mondatot, már megnyugodott állapotban voltam képes levezetni a tanítási órát a szaktárgyi metodika szerint.

– *Ön hogyan oktatta a történelmet? Volt valamilyen sajátos módszere?*

– Nekem az volt a legfőbb célom, hogy a gyerekek életükben legalább egyszer szeressék a történelem tantárgyat és átérezzék, hogy én is szeretem őket. Viszont a történelem az időben elmúlt történet, tehát nem tehetem azt, amit például a fizikus kollégám, aki tanítási órájára beviszi a kísérleti eszközöket. A történelemtanár hogyan vihetné be a múltat, ami már megtörtént? A szemléltetésnek a tantárgy speciális lehetőségeivel: térképpel, irodalmi, történelmi dokumentumok alkalmazásával, filmvetítéssel, képlemezek vetítésével, múzeumlátogatással, applikációs figurák alkalmazásával, amelyekkel a mágneses táblán le lehet játszani például a marathoni ütközetet. A legfontosabb szereplő azonban a tanár személyisége, aki a tanterembe beviszi mindazokat az értékeket, amelyeket az emberiség évezredek alatt létrehozott, és meggyőző erővel ké-

pes ezeket átadni, vagy legalábbis érzékel-
tetni tanítványaival. Akaratom ellenére e
nagyyszerű feladat elvégzésének igyekez-
tem megfelelni a magam módján.

– *Őn éppen a II. világháború alatt tanult az
újszegedi képzőben. Hogyan élte meg ezt az idő-
szakot?*

– Diákként éltem meg. Szinte teljesen
egybeesik ez az időszak a háborúval, hi-
szén 1939-ben kerültem a képzőbe és
1944-ben végeztem. Ez az intézet kiváló
volt, az alapiskolám. Az ISKOLA, tiszta
nagybetűkkel, kiváló tanárokkal. Az inté-
zet szellemiségét legtömörebben talán
osztályfőnökünk, Pártos József fejezte ki,
aki ezt mondta: „Jöhetnek Hitlerék, jöhet-
nek Sztálinok, Krisztus egyháza örökké
állni fog.” 1944. március 19-én, vasárnap
jöttek be hazánkba a német megszállók.
Másnap, március 20-án, hétfőn már tud-
tuk, hogy mi történt. Akkor nekünk, a vég-
zős ötödikes osztálynak első órája történe-
lem volt Bálint Sándorral. Tantermünkben
volt egy kisebbfajta orgona a kántorképzés
szolgáltatásában. Mielőtt Bálint Sándor be-
jött volna a tanterembe, mi már kinyitottuk
tanteremünk ablakait, a legerősebb regisz-
terre kapcsoltuk az orgonát, a Himnuszt és
a Kossuth dalokat játszottuk, hogy kihal-
latszódjék az utcára. Bálint Sándor el-
mondta, hogy a német megszállásnak az
lesz a következménye, hogy Magyarország
hadszíntérré válik. És azt is elmondta,
hogy reggel, amikor jött be az intézetbe,
már látta a német tankokat és a középüle-
teken a horogkeresztes zászlókat. Mikor
vége volt az órának, az egész osztály kiszö-
kött az intézetből. Átmentünk a hídon, ott
láttuk meg az első német katonákat, az
örök gépfegyverekkel már ott álltak a híd-
főnél. A Klauzál téri Kossuth-szoborhoz
mentünk. Az egyetemisták is tüntetésre
készültek, és mi azért is jöttünk át Újsze-
gedről, hogy esetleg csatlakozhassunk hoz-
zájuk. Viszont kiderült, hogy az egyetemet
körbezárták. Nem tudtunk mást tenni,
odaálltunk a Kossuth-szobor elé, néhány
perces vigyázállásban tisztelegtünk. Hát
így történt a mi tiltakozásunk a német
megszállás ellen. Nem sokkal később test-
nevelés tanárunk, Kerényi József jött utá-
nunk, és attól félve, hogy bajunk esik,
visszavitt minket az intézetbe. A világhá-
borúval kapcsolatban ez volt a legfonto-
sabb diákélményem. A képző igazgatója, a
drága Becker Vendel csak azzal büntetett
meg bennünket, hogy igazolatlan órának
minősítette kiszökésünket. Én abban a

tanévben egyetlen órát sem mulasztottam,
de bizonyítványomban még most is látha-
tó: mulasztott 1 igazolatlan órát. Erre a mu-
lasztásra ma is büszke vagyok. Rádásul
magatartásomhoz is ez van írva a bizonyít-
ványomba: példás.

– *Későbbi életének egy rövid szakaszát a „keser-
ves három év” kifejezéssel jellemezte, amikor
1962-től 1965-ig igazgatója volt a szegedi ta-
nárképző 1. sz. Gyakorló Általános Iskolájá-
nak. Ez a poszt is a véletlen műve volt?*

– Persze hogy az! Én, mint igazgató? Az én
egyéniségem teljesen alkalmatlan rá!
Akkor az történt, hogy az akkori igazgató-
nőt, aki matematikus volt, átvitték a Mate-
matika Tanszékre, az igazgatóhelyettést
meg valahova kihelyezték. Ez augusztus
közepén volt. Két héttel a tanévkezdés
előtt nem volt igazgatója az iskolának, se
igazgatóhelyettese. A főiskola vezetése
kapkodni kezdett. Nem tudom, miért, én
jutottam az eszükbe, és akkor hívtak, hogy
„Te, Laci...” Mondtam nekik, hogy ne, én
erre alkalmatlan vagyok, és nem vagyok
párttag sem. Végül az lett belőle, el kell
vállalnom, de csak egy évig. Aztán három
év lett belőle, három keserves év.

– *Ha jól tudom, Békési Imre, a főiskola egyko-
ri főigazgatója az Ön tanítványa is volt?*

– Igen. Kiváló tanítványom volt.

– *Milyen érzés azt látni, hogy az egyik tanítvá-
nyából egyszer főigazgató lesz?*

– Óriási öröm. Ez már nem tanár-diák vi-
szony, hanem kollegiális baráti kapcsolat.
Imre kiváló ember, és hozzá is kapcsolódik
egy véletlen esetem. Nyugdíjas voltam
már, mikor Imre volt a főigazgató, nem is
egyszer, hanem kétszer, és meghívott ma-
gához azzal, hogy „Laci, ha nem tartod
ranton alulinak, elvállalnád-e a főiskolai
irattár vezetését?” Nem tartottam ranton
alulinak, sőt megiszteltetés volt számom-
ra, és elvállaltam. Nagyon szeretem ezt a
munkát immár 19 éve. Hozzám tartozik a
díszoklevelek ügyintézés is, s ezáltal igen
sok nyugdíjas pedagógussal állok levelező
és személyes kapcsolatban az ország min-
den részéből.

– *Említette, hogy rengeteget olvasott, nagyon
közel állt Önhöz az irodalom, és már nagyon
várta, hogy legyen ideje az elmulasztott olvas-
mányokat kezébe venni. Jelenleg mit olvas?*

– Megint jelent meg Máraitól egy könyv
Ajándék a végzettől címmel. A II. világhá-
ború alatt írt újságírói cikkeket tartalmazza.
Feleségemtől kaptam egy csodálatos
könyvet, Borbás Mária-Rákay Philip: Ket-
ten című interjúkötetét. Mostanában újra
elővettem Adyt, karácsonyi verseit gyűj-
töttem ki, mert 24 éve tartó 10 tagú baráti
kapcsolat értelmében utókarácsonyt ren-
dezünk, feleségem majd József Attilától a
Betlehemi Királyokat fogja felolvasni.
1991-ben alakítottuk meg a Szegedi Taní-
tóképzőt Végzetek Baráti Körét, amely-
nek titkára vagyok. Több, mint 200 tagja
van a körnek. Ilyen dolgokkal foglalkozom
mostanában, nyugdíjasként is elég mozgal-
mas életem van, nem érek rá unatkozni.

Mondovics Pálma

Kié az egyetem?

Kozma Tamás fenti című könyvé-
nek bemutatójára kerül sor janu-
ár 31-én 14.00 órakor a Profes-
zorok Háza (Budapest, Ajtósi
Dürer sor 19-21.) földszinti kon-
ferenciatermében.

A Felsőoktatási Kutatóintézet és
a Magyar Szociológiai Társaság
Oktatásszociológiai Szakosztály kö-
zös szervezésében tartott könyvbe-
mutató programja:

14.00 – 14.40 KOZMA TAMÁS: *Kié az
egyetem?* című könyvének bemutatása

Bemutatójók: Hrubos Ildikó (Buda-
pesti Corvinus Egyetem, FKI) és
Polónyi István (DE, FKI)

**A könyv mellékleteként megje-
lent CD-t bemutatják:**

Keller Magdolna (DE) és Szabó
Péter Csaba (DE)

14.40 – 15.00 HRUBOS ILDIKÓ: *A gaz-
dálkodó egyetem* című könyvének be-
mutatása

Bemutatója: Vámos Dóra (Budapesti
Corvinus Egyetem)

15.00 – 16.30 Vita és beszélgetés